

Llengua i Literatura

SÈRIE **COMUNICA**

El llibre Llengua i Literatura 2, per a segon curs d'ESO, és una obra col·lectiva concebuda, dissenyada i creada en el departament d'Edicions Educatives de Santillana Educación, S. L./Edicions Voramar, S. A., dirigit per **Teresa Grence Ruiz** i **Immaculada Gregori Soldevila**.

En la seua elaboració ha participat l'equip següent:

Joaquim Beltran Martín

Lluïsa March Soler

Roger Sarrià Batlle

Empar Tortosa Sanz

Selecció de textos a càrrec de:

Juli Disla Sanz

IL·LUSTRACIÓ

Azulamarillo

EDICIÓ EXECUTIVA

Lluïsa March Soler

DIRECCIÓ DEL PROJECTE

Immaculada Gregori Soldevila

Les activitats no s'han de realitzar en cap cas en el llibre.
Les taules, els esquemes i altres recursos que s'hi inclouen
són models perquè l'alumnat els copie en un quadern.

Índex

UNITAT	Competència lectora	Comunicació	Lèxic	Gramàtica
1 L'exposició: trets generals. La narració mitològica. Els tòpics literaris 007	L'escriptura jeroglífica SABER FER: Comentar un text	L'exposició: trets generals SABER FER: - Redactar l'entrada d'una enciclopèdia - Exposar oralment els resultats d'una enquesta	La formació de paraules. Derivació per prefixació	Els components de l'oració. Els sintagmes
2 L'exposició periodística: el reportatge. La narració d'aventures 029	Una nova manera d'experimentar la muntanya SABER FER: Comentar un text	L'exposició periodística: el reportatge SABER FER: - Escriure un reportatge - Comentar una notícia oralment	La formació de paraules. Derivació per sufixació	El subjecte en l'oració
3 L'exposició acadèmica: l'examen. La narrativa de ciència-ficció 051	Manel i el sistema solar SABER FER: Comentar un text	L'exposició acadèmica: l'examen SABER FER: - Realitzar un examen escrit - Explicar la lliçó	La formació de paraules. Composició	El predicat en l'oració
4 L'argumentació: trets generals. La comèdia 073	Al descampat SABER FER: Comentar un text	L'argumentació: trets generals SABER FER: - Escriure una crítica - Defensar una proposta d'oci	Denotació i connotació. El canvi semàntic	Els complements del verb (I)
5 L'argumentació periodística: la carta al director. La tragèdia 095	El canvi d'hora d'aquesta matinada. L'hora de Greenwich SABER FER: Comentar un text	L'argumentació periodística: la carta al director SABER FER: - Escriure una carta al director - Participar en un debat	Expressions fixades: les locucions i les frases fetes	Els complements del verb (II)
6 L'argumentació administrativa: la reclamació. El drama 117	La visita SABER FER: Comentar un text	L'argumentació administrativa: la reclamació SABER FER: - Escriure una reclamació - Dramatitzar una devolució de compra	Expressions fixades: els refranys	Les oracions segons el predicat i la veu
7 La prescripció: trets generals. La literatura d'idees. Els aforismes 139	Un menjar deliciós SABER FER: Comentar un text	La prescripció: trets generals SABER FER: - Elaborar un manual d'instruccions - Donar instruccions oralment	Les paraules d'altres llengües: els manlleus i les interferències	Les oracions segons l'actitud del parlant
8 La prescripció administrativa: el decàleg. El text poètic 161	Un regal... amb condicions SABER FER: Comentar un text	La prescripció administrativa: el decàleg SABER FER: - Elaborar una etiqueta d'Internet - Explicar normes de comportament	Les abreviacions: abreviatures i símbols	Els connectors que uneixen oracions
9 La publicitat: trets generals. Poesia i imatge. L'auca, el cal·lígram i el poema visual 183	Un producte sorprenent SABER FER: Comentar un text	La publicitat: trets generals SABER FER: - Fer un cartell publicitari - Fer un anunci per a la ràdio	Les abreviacions: sigles i acrònims	Introducció a la lingüística textual

Ortografia	Llengua en ús	Literatura	Activitats complementàries
Els sons i les grafies	La variació lingüística. L'estàndard	La narració mitològica. Els tòpics literaris SABER FER: Identificar tòpics literaris en altres disciplines artístiques	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Les consonants oclusives. L'ús de b i v	Les varietats geogràfiques	La narració d'aventures SABER FER: Participar en un club de lectura	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Les consonants fricatives	El valencià	La narrativa de ciència-ficció SABER FER: Analitzar adaptacions cinematogràfiques de relats de ciència-ficció	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Les consonants africades	Les varietats temporals	La comèdia SABER FER: Escriure una escena per a una comèdia musical	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Les consonants laterals i les nasals	Les varietats socials	La tragèdia SABER FER: Recitar el text d'una tragèdia	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Les consonants vibrants. L'ús de la h	Les varietats funcionals	El drama SABER FER: Elaborar el guió cinematogràfic de l'escena d'un drama	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
L'apostrofació i la contracció	Les llengües d'Europa	La literatura d'idees. Els aforismes SABER FER: Elaborar una antologia	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Els signes de puntuació (I)	Fenòmens de contacte de llengües	El text poètic SABER FER: Analitzar la lletra d'una cançó	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació
Els signes de puntuació (II)	El valencià hui dia	Poesia i imatge. L'auca, el cal·ligrama i el poema visual SABER FER: Crear poemes amb imatges	• Banc d'activitats • Banc de textos • Activitats d'avaluació

Competències que s'hi treballen

Competència lingüística

Competència matemàtica, científica i tecnològica

Competència social i cívica

Consciència i expressió cultural

Aprendre a aprendre

Competència digital

Iniciativa i actitud emprenedora

Esquema de la unitat

Els continguts es divideixen en nou unitats didàctiques, tres per trimestre. Les unitats corresponents al mateix trimestre solen centrar-se en l'estudi del mateix tipus de text i del mateix gènere literari des de diferents punts de vista.

Pàgina d'inici

Cada unitat presenta l'índex de continguts de la unitat i un text introductori breu que pretén establir la relació entre els coneixements principals de la unitat i acostar-los a la realitat de l'alumne.

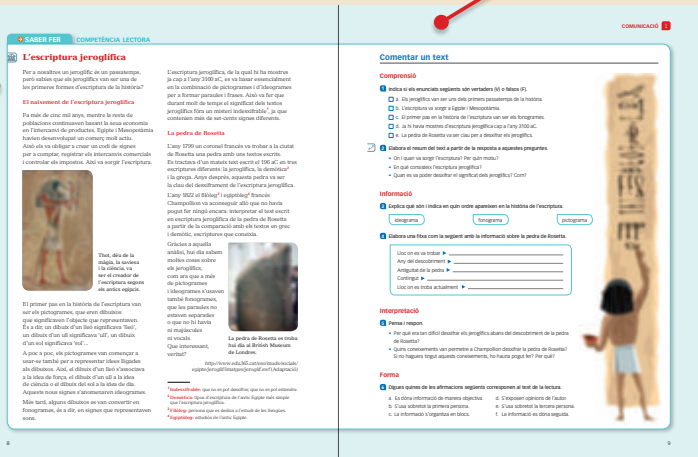

Saber fer: Comentar un text

Aquest apartat inicia els alumnes en el comentari de text. Són especialment interessants les preguntes de *Forma* en la mesura que serveixen com a introducció de l'apartat de Comunicació.

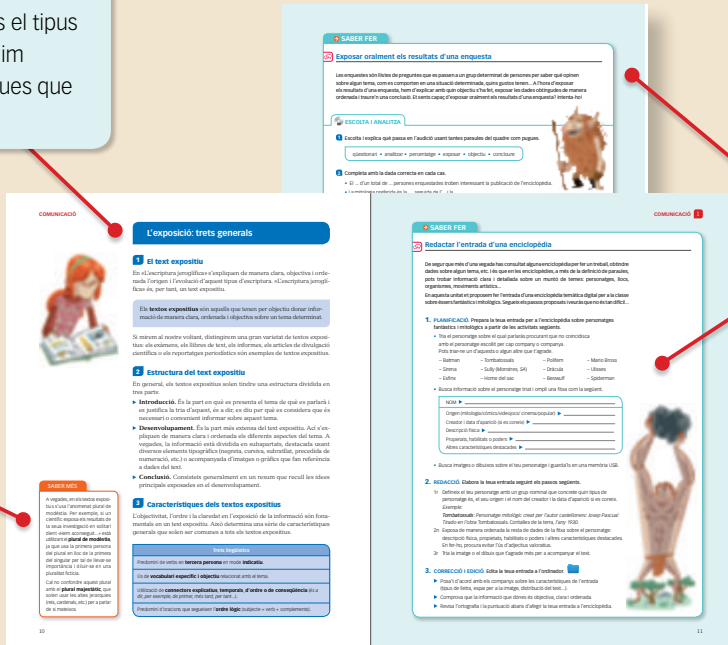
Competència lectora

La segona pàgina proposa la lectura d'un text que pertany al tipus textual que s'estudiarà en la unitat i, per tant, serveix per a entrar en matèria.

COMUNICACIÓ: el tema central

El fil conductor de la unitat és el tipus de text. En una pàgina resumim l'estructura i les característiques que presenta.

Saber fer

L'apartat Saber fer consta de dues parts, una dedicada a l'expressió escrita i l'altra dedicada a l'expressió oral. En els dos casos guiem els alumnes perquè puguin acabar l'activitat amb èxit. En el cas de l'expressió escrita, els diferents apartats que s'hi inclouen estan relacionats amb les tres propietats textuais: adequació, coherència i cohesió.

Saber més

Aquesta secció, present en diferents apartats, amplia els continguts essencials o presenta curiositats i exemples relacionats amb el tema.

1

L'exposició: trets generals La narració mitològica. Els tòpics literaris

Llengua

SABER

- L'exposició: trets generals.
- La formació de paraules.
Derivació per prefixació.
- Els components de l'oració.
Els sintagmes.
- Els sons i les grafies.
- La variació lingüística.
L'estàndard.

SABER FER

- Comentar un text.
- Redactar l'entrada d'una enciclopèdia.
- Exposar oralment els resultats d'una enquesta.

Literatura

SABER

- La narració mitològica. Els tòpics literaris.

SABER FER

- Identificar tòpics literaris en altres disciplines artístiques.

Quin és l'origen de l'univers, com ha evolucionat l'ésser humà, per què se succeeixen el dia i la nit o les estacions de l'any.... Per a respondre a aquestes i moltes altres preguntes, hui dia disposem de textos expositius que ens ofereixen explicacions objectives sobre el món que ens envolta. Però sabies que antigament, quan la ciència encara no estava tan avançada, era la mitologia qui responia a aquestes qüestions? Entra i descobreix-ho!

L'escriptura jeroglífica

Per a nosaltres un jeroglífic és un passatemps, però sabies que els jeroglífics van ser una de les primeres formes d'escriptura de la història?

El naixement de l'escriptura jeroglífica

Fa més de cinc mil anys, mentre la resta de poblacions continuaven basant la seua economia en l'intercanvi de productes, Egipte i Mesopotàmia havien desenvolupat un comerç molt actiu. Això els va obligar a crear un codi de signes per a comptar, registrar els intercanvis comercials i controlar els impostos. Així va sorgir l'escriptura.

Thot, déu de la màgia, la saviesa i la ciència, va ser el creador de l'escriptura segons els antics egipcis.

El primer pas en la història de l'escriptura van ser els pictogrames, que eren dibuixos que significaven l'objecte que representaven. És a dir, un dibuix d'un lleó significava 'lleó', un dibuix d'un ull significava 'ull', un dibuix d'un sol significava 'sol'...

A poc a poc, els pictogrames van començar a usar-se també per a representar idees lligades als dibuixos. Així, el dibuix d'un lleó s'associava a la idea de força, el dibuix d'un ull a la idea de ciència o el dibuix del sol a la idea de dia. Aquests nous signes s'anomenaren ideogrames.

Més tard, alguns dibuixos es van convertir en fonogrames, és a dir, en signes que representaven sons.

L'escriptura jeroglífica, de la qual hi ha mostres ja cap a l'any 3100 aC, es va basar essencialment en la combinació de pictogrames i d'ideogrames per a formar paraules i frases. Això va fer que durant molt de temps el significat dels textos jeroglífics fóra un misteri indesxifrable¹, ja que contenien més de set-cents signes diferents.

La pedra de Rosetta

L'any 1799 un coronel francès va trobar a la ciutat de Rosetta una pedra amb uns textos escrits. Es tractava d'un mateix text escrit el 196 aC en tres escriptures diferents: la jeroglífica, la demòtica² i la grega. Anys després, aquesta pedra va ser la clau del desxiframent de l'escriptura jeroglífica.

L'any 1822 el filòleg³ i egiptòleg⁴ francès Champollion va aconseguir allò que no havia pogut fer ningú encara: interpretar el text escrit en escriptura jeroglífica de la pedra de Rosetta a partir de la comparació amb els textos en grec i demòtic, escriptures que coneixia.

Gràcies a aquella anàlisi, hui dia sabem moltes coses sobre els jeroglífics, com ara que a més de pictogrames i ideogrames s'usaven també fonogrames, que les paraules no estaven separades o que no hi havia ni majúscules ni vocals. Que interessant, veritat?

La pedra de Rosetta es troba hui dia al British Museum de Londres.

<http://www.edu365.cat/eso/muds/socials/egipte/jeroglif/imatges/jeroglif.swf> (Adaptació)

¹ **Indesxifrable:** que no es pot desxifrar, que no es pot entendre.

² **Demòtica:** tipus d'escriptura de l'antic Egipte més simple que l'escriptura jeroglífica.

³ **Filòleg:** persona que es dedica a l'estudi de les llengües.

⁴ **Egiptòleg:** estudiós de l'antic Egipte.

Comentar un text

Comprensió

- 1 Indica si els enunciats següents són veritables (V) o falsos (F).
- ☐ a. Els jeroglífics van ser uns dels primers passatemps de la història.
 - ☐ b. L'escriptura va sorgir a Egipte i Mesopotàmia.
 - ☐ c. El primer pas en la història de l'escriptura van ser els fonogrames.
 - ☐ d. Ja hi havia mostres d'escriptura jeroglífica cap a l'any 3100 aC.
 - ☐ e. La pedra de Rosetta va ser clau per a desxifrar els jeroglífics.

- 2 Elabora el resum del text a partir de la resposta a aquestes preguntes.
- On i quan va sorgir l'escriptura? Per quin motiu?
 - En què consisteix l'escriptura jeroglífica?
 - Quan es va poder desxifrar el significat dels jeroglífics? Com?

Informació

- 3 Explica què són i indica en quin ordre apareixen en la història de l'escriptura.

ideograma

fonograma

pictograma

- 4 Elabora una fitxa com la següent amb la informació sobre la pedra de Rosetta.

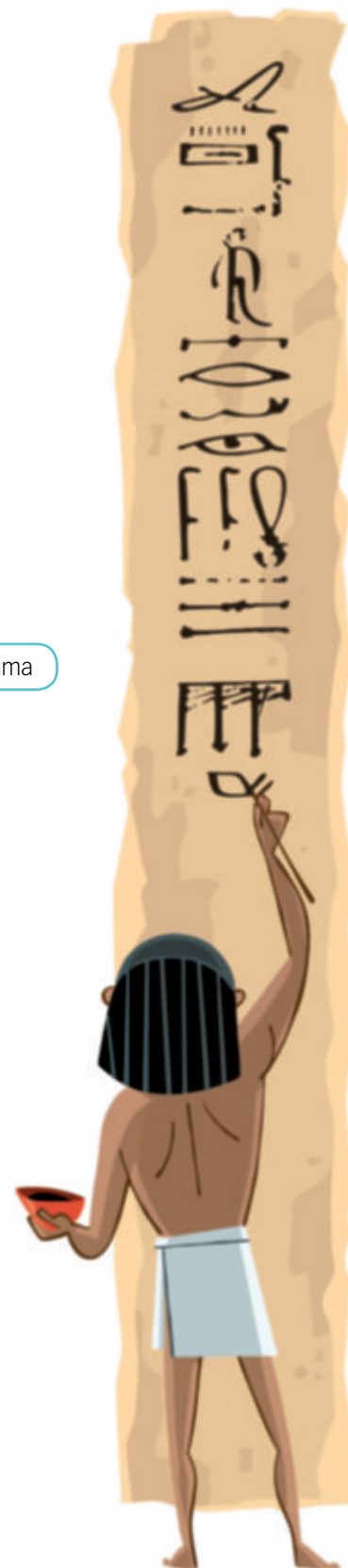
Lloc on es va trobar ► _____
 Any del descobriment ► _____
 Antiguitat de la pedra ► _____
 Contingut ► _____
 Lloc on es troba actualment ► _____

Interpretació

- 5 Pensa i respon.
- Per què era tan difícil desxifrar els jeroglífics abans del descobriment de la pedra de Rosetta?
 - Quins coneixements van permetre a Champollion desxifrar la pedra de Rosetta? Si no haguera tingut aquests coneixements, ho hauria pogut fer? Per què?

Forma

- 6 Digueu quines de les afirmacions següents corresponen al text de la lectura.
- a. Es dona informació de manera objectiva.
 - b. S'usa sobretot la primera persona.
 - c. La informació s'organitza en blocs.
 - d. S'exposen opinions de l'autor.
 - e. S'usa sobretot la tercera persona.
 - f. La informació es dona seguida.

L'exposició: trets generals

1 El text expositiu

En «L'escriptura jeroglífica» s'expliquen de manera clara, objectiva i ordenada l'origen i l'evolució d'aquest tipus d'escriptura. «L'escriptura jeroglífica» és, per tant, un text expositiu.

Els **textos expositius** són aquells que tenen per objectiu donar informació de manera clara, ordenada i objectiva sobre un tema determinat.

Si mirem al nostre voltant, distingirem una gran varietat de textos expositius: els exàmens, els llibres de text, els informes, els articles de divulgació científica o els reportatges periodístics són exemples de textos expositius.

2 Estructura del text expositiu

En general, els textos expositius solen tindre una estructura dividida en tres parts:

- ▶ **Introducció.** És la part en què es presenta el tema de què es parlarà i es justifica la tria d'aquest, és a dir, es diu per què es considera que és necessari o convenient informar sobre aquest tema.
- ▶ **Desenvolupament.** És la part més extensa del text expositiu. Ací s'expliquen de manera clara i ordenada els diferents aspectes del tema. A vegades, la informació està dividida en subapartats, destacada usant diversos elements tipogràfics (negreta, cursiva, subratllat, precedida de numeració, etc.) o acompanyada d'imatges o gràfics que fan referència a dades del text.
- ▶ **Conclusió.** Consisteix generalment en un resum que recull les idees principals exposades en el desenvolupament.

SABER MÉS

A vegades, en els textos expositius s'usa l'anomenat plural de modèstia. Per exemple, si un científic exposa els resultats de la seua investigació en solitari dient «Hem aconseguit...» està utilitzant el **plural de modèstia**, ja que usa la primera persona del plural en lloc de la primera del singular per tal de llevar-se importància i diluir-se en una pluralitat fictícia.

Cal no confondre aquest plural amb el **plural majestàtic**, que solen usar les altes jerarquies (reis, cardenals, etc.) per a parlar de si mateixos.

3 Característiques dels textos expositius

L'objectivitat, l'ordre i la claredat en l'exposició de la informació són fonamentals en un text expositiu. Això determina una sèrie de característiques generals que solen ser comunes a tots els textos expositius.

Trets lingüístics
Predomini de verbs en tercera persona en mode indicatiu .
Ús de vocabulari específic i objectiu relacionat amb el tema.
Utilització de connectors explicatius, temporals, d'ordre o de conseqüència (és a dir, per exemple, de primer, més tard, per tant...).
Predomini d'oracions que segueixen l' ordre lògic (subjecte + verb + complements).

→ SABER FER

Redactar l'entrada d'una enciclopèdia

De segur que més d'una vegada has consultat alguna enciclopèdia per fer un treball, obtindre dades sobre algun tema, etc. I és que en les enciclopèdies, a més de la definició de paraules, pots trobar informació clara i detallada sobre un muntó de temes: personatges, llocs, organismes, moviments artístics...

En aquesta unitat et proposem fer l'entrada d'una enciclopèdia temàtica digital per a la classe sobre éssers fantàstics i mitològics. Segueix els passos proposats i veuràs que no és tan difícil...

1. PLANIFICACIÓ. Prepara la teua entrada per a l'enciclopèdia sobre personatges fantàstics i mitològics a partir de les activitats següents.

- Tria el personatge sobre el qual parlaràs procurant que no coincidisca amb el personatge escollit per cap company o companya.
Pots triar-ne un d'aquests o algun altre que t'agrade.

– Batman	– Tombatossals	– Polifem	– Mario Bross
– Sirena	– Sully (<i>Monstres, SA</i>)	– Dràcula	– Ulisses
– Esfinx	– Home del sac	– Beowulf	– Spiderman
- Busca informació sobre el personatge triat i ompli una fitxa com aquesta.

NOM ▶	_____
Origen (mitologia/còmics/videojocs/cinema/popular) ▶	_____
Creador i data d'aparició (si es coneix) ▶	_____
Descripció física ▶	_____
Propietats, habilitats o poders ▶	_____
Altres característiques destacades ▶	_____

- Busca imatges o dibuixos sobre el teu personatge i guarda'ls en una memòria USB.

2. REDACCIÓ. Elabora la teua entrada seguint els passos següents.

- 1r Defineix el teu personatge amb un grup nominal que concrete quin tipus de personatge és, el seu origen i el nom del creador i la data d'aparició, si es coneix.
Exemple:
Tombatossals: Personatge mitològic creat per l'autor castellanenc Josep Pascual Tirado en l'obra *Tombatossals*. Contalles de la terra, l'any 1930.
- 2n Exposa de manera ordenada la resta de dades de la fitxa sobre el personatge: descripció física, propietats, habilitats o poders i altres característiques destacades. En fer-ho, procura evitar l'ús d'adjectius valoratius.
- 3r Tria la imatge o el dibuix que t'agrade més per a acompanyar el text.

3. CORRECCIÓ I EDICIÓ. Edita la teua entrada a l'ordinador.

- ▶ Posa't d'acord amb els companys sobre les característiques de l'entrada (tipus de lletra, espai per a la imatge, distribució del text...).
- ▶ Comprova que la informació que dones és objectiva, clara i ordenada.
- ▶ Revisa l'ortografia i la puntuació abans d'afegir la teua entrada a l'enciclopèdia.

Exposar oralment els resultats d'una enquesta

Les enquestes són llistes de preguntes que es passen a un grup determinat de persones per saber què opinen sobre algun tema, com es comporten en una situació determinada, quins gustos tenen... A l'hora d'exposar els resultats d'una enquesta, hem d'explicar amb quin objectiu s'ha fet, exposar les dades obtingudes de manera ordenada i traure'n una conclusió. Et sents capaç d'exposar oralment els resultats d'una enquesta? Intenta-ho!

ESCOLTA I ANALITZA

- 1 Escolta i explica què passa en l'audició usant tantes paraules del quadre com pugues.

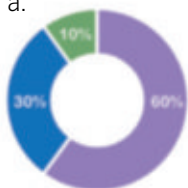
qüestionari • analitzar • percentatge • exposar • objectiu • concloure

- 2 Completa amb la dada correcta en cada cas.

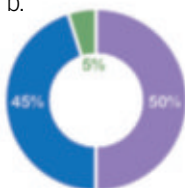
- El ... d'un total de ... persones enquestades troben interessant la publicació de l'enciclopèdia.
- La mitologia preferida és la ..., seguida de l'... i la ...

- 3 Tria i respon. Quins dos gràfics representen els resultats de l'enquesta? Què representa cada un?

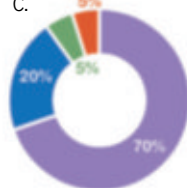
a.

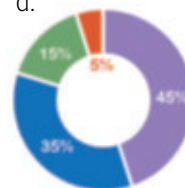
b.

c.

d.

ARA FES-HO TU

- 1 Analitza els resultats d'aquesta enquesta sobre els programes més vistos de la televisió.

PERSONES ENQUESTADES	CONCURSOS	INFORMATIUS	PEL·LÍCULES I SÈRIES	ALTRES
60 JOVES	10	15	20	15
40 ADULTS	5	20	12	3

- Quantes persones han sigut enquestades en total? Quantes són joves? I adults?
- Quins són els programes més vistos pels joves? Ordena'ls de més a menys vistos.
- Quins són els programes més vistos pels adults? Ordena'ls de més a menys vistos.

- 2 Fes l'exposició dels resultats de la teua enquesta seguint el guió següent.

PRESENTACIÓ ► Quin és l'objectiu de l'enquesta anterior?

COS DE L'EXPOSICIÓ ► Quins resultats s'han obtingut? Exposar-los a partir de les respostes de l'activitat anterior.

CONCLUSIÓ ► Quin tipus de programes prefereix cada grup d'edat?

- 3 **TREBALL COOPERATIU.** Demana als companys que valoren la teua exposició i que et diguen en què pots millorar.

La formació de paraules. Derivació (I)

A l'hora de formar paraules noves, la llengua disposa de dos mecanismes principals: la derivació i la composició.

La **derivació** consisteix a afegir un afix o morfema derivatiu a un radical o lexema per formar una paraula nova. Exemples:

<u>des</u>	+	<u>cobrir</u>	→	<u>descobrir</u>		<u>clau</u>	+	<u>er</u>	→	<u>clauer</u>
Morf. der.		Lexema		Paraula nova		Lexema		Morf. der.		Paraula nova

Segons la posició del morfema derivatiu respecte del lexema, parlem de derivació per prefixació o derivació per sufixació. En aquesta unitat estudiarem la derivació per prefixació.

Els **prefixos** són els morfemes derivatius que es col·loquen davant del lexema per formar una paraula nova.

Generalment, els prefixos aporten un nou significat al radical: negació (*in-capaç*), posició (*entreacte*), situació temporal (*prehistòria*), quantitat (*multicultural*)... Però no solen canviar la categoria gramatical de la paraula a la qual s'afigen. Per exemple, si al verb *tapar* hi afegim el prefix *des-*, el resultat és un altre verb: *destapar*.

SABER MÉS

Alguns prefixos varien ortogràficament segons el començament del lexema al qual s'afigen. Així, el prefix *in-* pot adoptar diverses formes segons el començament del radical: *impermeable*, *immortal*, *il·legal*, *irreal*... Això mateix passa amb el prefix *con-*.

ACTIVITATS

1 Copia les dues paraules amb prefix de cada oració.

- El subdirector de la policlínica ha explicat com ha anat l'operació.
- No hem de prejudicar les persones si volem facilitar la convivència.
- Ara no sé si la paraula *veí* és monosíl·laba o bisíl·laba.
- El futbolista s'està tractant de la sobrecàrrega muscular en un centre de rehabilitació.
- Els nostres avantpassats van travessar l'oceà amb transatlàntic.
- L'aviació enemiga ha contraatacat disparant contra els refugis antiaeris.

2 Separa el prefix i el lexema de cada paraula i classifica. Quin nou significat aporta cada prefix?

• immadur	• poliesportiu
• extramurs	• asimètric
• preacord	• semicercle
• suburbà	• postguerra

Negació	Posició	Temps	Quantitat

3 Escriu una paraula que s'ajuste a cada definició amb el prefix dels proposats que corresponga. Fixa't bé si cal fer canvis ortogràfics en algun cas.

in- • vice- • ante- • bi-
• con- • inter- • multi-

- Que té lloc dues vegades l'any. ▶ ...
- Canviar amb algú una cosa per una altra. ▶ ...
- En una sèrie, el que va abans del penúltim. ▶ ...
- Espai que té molts usos diversos. ▶ ...
- Partir amb altres. ▶ ...
- Dit d'algun fet que no és legal. ▶ ...
- Persona que està per davall del secretari. ▶ ...

4 Explica què volen dir les paraules destacades a partir del significat de cada prefix.

NOTA DE PREMSA

Les declaracions del **vicepresident** de l'empresa **multinacional** investigada es **contradiuen** amb les dades de la fiscalia **anticorrupció**.

Els components de l'oració. Els sintagmes

Claus per a començar

Aquests nous signes s'anomenen ideogrames.

- En quants grups de paraules amb sentit podries dividir l'oració?
- Quina creus que és la paraula més important de cada un dels grups anteriors?

SABER MÉS

Les paraules s'agrupen en diverses categories gramaticals.

Les categories gramaticals poden ser flexives o no flexives.

- Les **categories flexives** varien de forma per expressar aspectes com ara el gènere, el nombre, la persona... Hi pertanyen el substantiu, l'adjectiu, els determinants, els pronoms personals i el verb.
- Les **categories no flexives** no canvien mai de forma. S'hi inclouen els adverbis, les preposicions, les conjuncions i alguns determinants quantitatius invariables (*massa, prou...*).

1 Els sintagmes i l'oració

Les oracions s'organitzen en grups de paraules més menuts que funcionen com una unitat. Aquests grups de paraules s'anomenen **sintagmes**. Per exemple, l'oració *La teua amiga estudia molt* s'organitza en dos sintagmes: *la teua amiga* i *estudia molt*.

Dins del grup de paraules que formen un sintagma, n'hi ha una que vertebra les altres i que dóna entitat a tot el grup. Aquesta paraula és el **nucli** del sintagma. Alguns sintagmes estan formats només per la paraula que fa de nucli (*Canteu!*). Però, en general, al voltant del nucli sol haver-hi altres paraules o sintagmes que modifiquen o completen el seu significat: són els **complements**.

Sintagma	Sintagma	
Miquel	treballa	tots els caps de setmana.
Nucli	Nucli	Complement

2 Tipus de sintagmes

Els sintagmes poden ser de diversos tipus, segons la categoria gramatical a què pertany la paraula que fa de nucli.

2.1. El sintagma nominal (SN)

El **sintagma nominal (SN)** té com a nucli un substantiu. Són **substantius** les paraules que anomenen éssers, objectes, llocs, sentiments, idees... Per exemple, *una cafeteria antiga* és un sintagma nominal que té com a nucli el substantiu *cafeteria*.

El substantiu que fa de nucli en el sintagma nominal pot anar acompanyat de determinants i de complements amb els quals sol concordar en gènere i nombre.

- ▶ Els **determinants** són les paraules que van davant del substantiu i concreten o determinen el seu significat (*una carta; aquelles bosses; tres dies...*).
- ▶ Els **complements** són les paraules o els grups de paraules que completen el significat del substantiu. Poden anar tant davant com darrere del substantiu (*una cafeteria antiga; un gran dia; la caseta de camp...*).

També poden fer de nucli del sintagma nominal paraules equivalents a un substantiu com, per exemple, els pronoms personals.

2.2. El sintagma verbal (SV)

El **sintagma verbal (SV)** té com a nucli un verb. Els **verbs** són les paraules que expressen accions, estats o processos situats en un temps determinat. Per exemple, *balla molt bé* és un sintagma verbal que té com a nucli la forma verbal *balla*.

El verb que fa de nucli del sintagma verbal pot anar acompanyat de diversos complements que estudiarem en unitats posteriors.

2.3. El sintagma adjectival (SAdj)

El **sintagma adjectival (SAdj)** té com a nucli un adjectiu. Els **adjectius** són les paraules que anomenen qualitats, estats o altres característiques dels substantius que complementen. Per exemple, el sintagma *molt content* és un sintagma adjectival que té com a nucli l'adjectiu *content*.

2.4. El sintagma adverbial (SAdv)

El **sintagma adverbial (SAdv)** té com a nucli un adverbi. Els **adverbis** són paraules que aporten informació sobre les circumstàncies de lloc, temps, manera o quantitat que envolten l'acció verbal, o expressen afirmació, negació o dubte. Per exemple, el sintagma *massa tard* és un sintagma adverbial que té com a nucli l'adverbi de temps *tard*.

2.5. El sintagma preposicional (SPrep)

Es considera **sintagma preposicional (SPrep)** qualsevol grup de paraules introduït per una preposició. Les **preposicions** són paraules invariables que uneixen paraules amb el seu complement. Per exemple, el sintagma *de bona família* és un sintagma preposicional introduït per la preposició *de*.

Preposicions àtones o febles	<i>a, amb, de, en, per, per a</i>	
Preposicions tòniques o fortes	Simplex	<i>contra, davall, entre, fins, malgrat, segons, sense (sens), sobre, ultra, vers (devers, envers), vora</i>
	Compostes	<i>cap a, davall de, des de, fins a</i>

ACTIVITATS

- 1 Tria la definició correcta més completa. Què és un sintagma?

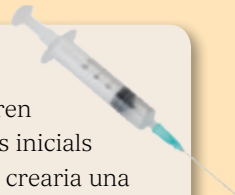

- És un grup de paraules que tenen complements.
- És un grup de paraules organitzades al voltant d'un nucli que funciona com una unitat dins de l'oració.
- És un grup de paraules que tenen una paraula que funciona com a nucli dins de l'oració.

- 2 Localitza en el text següent un sintagma de cada tipus proposat, copia'l i encercla'n el nucli.

Uns resultats esperançadors

Els resultats de la investigació eren molt interessants. Si les hipòtesis inicials es confirmaven, ben prompte es crearia una vacuna contra aquella malaltia tan contagiosa.

• SN ► ... • SV ► ... • SAdj ► ... • SAdv ► ...

- 3 Escriu un sintagma nominal amb determinants i complements per a cada imatge.

Usa determinants i complements de diferents tipus.

- 4 Digues quin tipus de sintagmes fan de complement en els sintagmes nominals de l'activitat anterior.

- 5 Inventa i escriu.

- Un sintagma verbal amb dos complements, un dels quals siga un sintagma adverbial.
- Un sintagma nominal que tinga un determinant i un sintagma adjectival com a complement.
- Un sintagma preposicional introduït per una preposició tònica.

Els sons i les grafies

 Claus per a començar

Més tard, alguns dibuixos es van convertir en fonogrames, és a dir, en signes que representaven sons.

- Com representem nosaltres els sons?
- Sempre usem la mateixa grafia per a representar el mateix so?

Les persones ens comuniquem habitualment utilitzant una llengua determinada. Si ho fem oralment, és a dir, si parlem, emetem sons, que són el resultat de la vibració dels nostres òrgans quan l'aire ix dels pulmons.

1 Tipus de sons

Cada llengua té uns sons propis que la caracteritzen enfront de les altres. Així, per exemple, el so de la **ll** de *paella* no existeix en anglés, i el so de la **s** de *rosa* no existeix en castellà.

La classificació bàsica dels sons diferencia entre sons **vocàlics** i sons **consonàntics**. En valencià tenim set sons vocàlics: **a**, **e** oberta, **e** tancada, **i**, **o** oberta, **o** tancada, **u**. Val a dir que les vocals **e** i **o** obertes només apareixen en posició tònica (*terra*, *volta*).

Els sons restants són consonàntics, i es diferencien els uns dels altres segons diversos aspectes.

- ▶ Si atenem el lloc on es produeixen, els sons poden ser **bilabials**, **labiodentals**, **dentals**, **alveolars**, **palatals** o **velars**.
- ▶ Si atenem el mode com es produeixen, és a dir, la manera com ix l'aire de la boca, tenim sons **oclusius**, **fricatius**, **africats**, **vibrants**, **laterals** o **nasals**.
- ▶ Si tenim en compte la vibració de les cordes vocals, tenim sons **sords** (quan no hi ha vibració) i sons **sonors** (quan les cordes vibren). Hi ha consonants sordes i sonores, mentre que els sons vocàlics són sempre sonors.

En el quadre següent pots veure com es conjuguen tots aquests factors per classificar els sons consonàntics.

	Oclusius		Fricatius		Africats		Vibrants		Laterals	Nasals
	Sord	Sonor	Sord	Sonor	Sord	Sonor	Simple	Múltiple		
Bilabials	/p/ pot	/b/ bola								/m/ mà
Labiodentals			/f/ fira	/v/ volar						
Dentals	/t/ tela	/d/ dau								
Alveolars			/s/ salat	/z/ zoo	/ts/ ² lletsó	/tz/ ² setze	/r/ cara	/r/ roda	/l/ lupa	/n/ nou
Palatals			/ʃ/ xarop	/ʒ/ ¹ jardí	/tʃ/ xalet	/dʒ/ ² platja			/ɲ/ lleó	/ɲ/ canya
Velars	/k/ cuc	/g/ gos								

¹ En valencià se sol realitzar africacat.

² Alguns lingüistes els consideren sons compostos.

2 L'alfabet

Quan escrivim, representem els sons per mitjà de grafies o lletres. Ara bé, la correspondència entre so i grafia no sempre és unívoca. A vegades usem distintes grafies per a representar el mateix so, com en **set** i **cel**. Altres vegades utilitzem la mateixa lletra per a representar sons diferents, com en **gelat** i en **gat**. I també podem trobar grups de dues lletres que representen un sol so, com en **pigues** o en **banyat**: són els **dígrafs**.

El conjunt de totes les lletres que usem per a escriure s'anomena abecedari o alfabet. El nostre alfabet consta de cinc vocals i vint-i-una consonants, ordenades com pots veure tot seguit.

A, a a	B, b be	C, c ce	D, d de	E, e e	F, f efa	G, g ge	H, h hac	I, i i llatina
J, j jota	K, k ca	L, l ela	M, m ema	N, n ena	O, o o	P, p pe	Q, q cu	R, r erra
S, s essa	T, t te	U, u u	V, ve ve	W, w ve doble	X, x ics/xeix	Y, y i grega	Z, z zeta	

SABER MÉS

A banda de les lletres de l'alfabet i dels dígrafs que ja coneixes (**gu, qu, tg, tj, tx, ig, ss, rr, ny, ll**) en valencià també usem **lletres modificades**, com la **ç**, i **lletres compostes**, que són parells de consonants que representen un so allargat: **mm** (*immortal*), **nn** (*innat*), **tm** (*setmanari*), **tn** (*cotna*), **tl** (*guatla*), **tlil** (*rotllo*) i **l·l** (*pupil·la*).

ACTIVITATS

1 Respon.

- Què són els sons? Quan els utilitzem?
- Quins dos tipus bàsics de sons hi ha?
- Quins tres aspectes tenim en compte per diferenciar els sons consonàntics?

2 Explica què és l'alfabet i descriu l'alfabet valencià.

3 Escriu el teu nom i cognoms i lletreja'ls.

4 Fes una llista, en ordre alfabètic, de tot el que portes a la motxilla, incloent-hi el contingut de l'estoig.

5 Indica la paraula que compleix el que es diu en cada cas.

roig

ase

mal

cec

sagaç

- La mateixa grafia representa dos sons distints.
- El mateix so es representa amb dues grafies distintes.
- Els tres sons que conté són sonors.
- Té un grup de dues lletres que representa un sol so.
- Les grafies que conté representen sempre un sol so.

6 Classifica segons que la **e** o la **o** siga oberta o tancada.

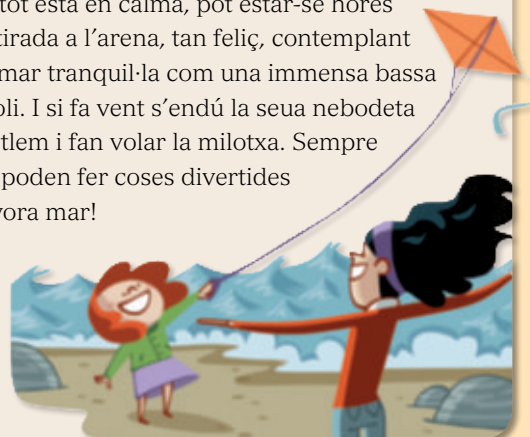
oliva • cosa • cent • caramel • perla • nord
pesat • gola • nervi • mos • morat • festa

7 Copia les paraules del text que contenen les grafies proposades i encercla aquestes grafies.

- Dígrafs.
- Una lletra que no està en l'alfabet.
- Lletres compostes.
- Una lletra que no representa cap so.

A vora mar

Anna va sovint a la platja, sola o amb les amigues. És la seua activitat preferida del cap de setmana. Si fa mal oratge, s'acosta a l'escullera, ben coberta pel paraigua, i observa l'arribada furiosa de les ones fins a les roques. Si tot està en calma, pot estar-se hores estirada a l'arena, tan feliç, contemplant la mar tranquil·la com una immensa bassa d'oli. I si fa vent s'endú la seua nebodeta Betlem i fan volar la milotxa. Sempre es poden fer coses divertides a vora mar!

La variació lingüística. L'estàndard

Claus per a començar

- Quin verb o expressió utilitza cada personatge per a dir el que li ha passat al president?
- El iaio entén el que diu la néta? I el que diu el presentador? A què creus que es deu això?

1 La variació lingüística. Tipus

Les llengües naturals no són codis uniformes, ja que cada parlant les utilitza d'una manera determinada segons diversos factors, com ara l'edat, el lloc de procedència, la situació en què es produeix la comunicació...

Segons quin factor es pren com a referència, podem distingir quatre tipus de variació lingüística:

- ▶ La **variació geogràfica** està relacionada amb el lloc de procedència dels parlants. Així, per exemple, un parlant del nord de Castelló dirà *jo parlo* en lloc de *jo parle*, que diria un de València. Aquestes diferències donen lloc a diverses varietats geogràfiques o dialectes.
- ▶ La **variació temporal** té a veure amb les formes que la llengua adopta en el temps, segons l'època en què es produeix la comunicació o l'edat dels parlants. Per exemple, el fet que la paraula *festejar*, usada per la gent major per a expressar la idea de *ser nòvios*, haja sigut substituïda amb el temps per expressions com ara *eixir amb algú* és una mostra de variació temporal.
- ▶ La **variació social** és determinada pel grup social en què s'integra el parlant. Així, per exemple, els professionals de la informàtica quan parlen entre ells utilitzen termes i expressions pròpies de la seua professió que permeten identificar-los com a grup diferenciats dins de la societat.
- ▶ La **variació funcional** fa referència a la tria que fa un mateix parlant d'unes formes o altres de la llengua segons la persona amb qui parla o el context en què es produeix la comunicació. Així, per exemple, no parlem de la mateixa manera amb un amic o un familiar que amb una persona desconeguda, ni ens expressem igual en una reunió entre amics que davant d'un auditori ple de gent.

2 L'estàndard

Precisament per la gran quantitat de variants que poden existir, les llengües modernes disposen d'una varietat comuna anomenada **estàndard**. L'objectiu de l'estàndard és crear un model que anivelle les diferències socials, geogràfiques i temporals; per això arreplega les formes gramaticalment correctes que més s'acosten a la majoria dels parlants.

L'**estàndard** és una varietat artificial, generalment creada per les entitats normatives d'una llengua, entesa i acceptada per la majoria de la comunitat lingüística. Normalment, l'estàndard es fa servir en situacions comunicatives de formalitat mitjana o mitjana alta. Així, en una exposició a classe, en presentar una documentació oficial o en parlar per a un mitjà de comunicació, el parlant sempre intentarà acostar-se al model estàndard de la llengua.

La varietat estàndard està molt relacionada amb la comunicació escrita formal. Tot i això, la societat moderna exigeix contextos on aplicar el coneixement de l'estàndard oral. En la nostra llengua, hi ha gent que té una certa reticència a fer servir l'estàndard oral, però cal tindre en compte que la seua utilització és un signe d'una competència comunicativa millor.

ACTIVITATS

1 Completa les oracions amb l'opció correcta.

- Les llengües naturals...
 - a. es realitzen sempre de la mateixa manera.
 - b. presenten variacions segons factors com ara el context de comunicació, l'origen del parlant...
- La variació lingüística pot ser...
 - a. temporal, geogràfica, funcional o social.
 - b. temporal, local, funcional o contextual.
- La varietat estàndard és...
 - a. una varietat artificial creada per a escriure correctament en contextos de comunicació molt formals.
 - b. una varietat artificial creada a fi d'eliminar al màxim les diferències de la variació lingüística i facilitar la comunicació entre els parlants.

2 Compara aquestes oracions amb la teua manera habitual de parlar i digues quin tipus de variació lingüística s'hi representa.

- a. Si portessis mitjons, no m'importaria pas que xafessis la catifa.
- b. Seria tan amable vosté de dir-me l'hora, per favor?
- c. Dinars magres fan tornar gords e tornen lledesmes los bords.
- d. La cefalàlgia es pot tractar amb analgèsics.

3 Relaciona cada bafarada amb la situació en què la diria el personatge i justifica la resposta.

M'he pegat una nyespla amb la moto.

He tingut un accident amb la moto.

a.

b.

4 Reescriu el text següent fent servir l'estàndard. Després explica les diferències entre els dos textos.

Un cap de setmana pringat

Al meu col·lega Lluís li han tombat les mates. Però no perquè siga un caparró, sinó perquè és molt gos. El cas és que ara haurà de pringar tot el cap de setmana per veure si les trau en la recuperació. Que xungo!

5 Reflexiona i respon. Creus que és útil que hi haja una varietat estàndard de la llengua? Per què?

La narració mitològica. Els tòpics literaris

Claus per a començar

- En què es diferencia una narració d'un poema o d'una obra teatral?
- Què entens per narració mitològica? Quins personatges solen protagonitzar aquests tipus de narracions?
- Coneixes algun mite? Explica què conta.

1 El mite o narració mitològica

El judici de Paris

Alexandre Paris, fill del rei Priam i de la reina Hècuba, descansava a la florida riba del riu Xantus quan se li acostaren tres dones tan belles que excel·lien els límits de natura humana.

—A tu, Alexandre Paris, venim les deesses Venus, Pal·las i Juno. Mira aquesta poma, llig les lletres pel significat de les quals el nostre plet té lloc i determina la nostra causa.

Portaven les altes senyores una poma d'or amb unes lletres verdes al voltant que deien: «Siga donada a la més bella».[...]

Finalment Paris donà la poma a Venus quan, acollit pel rei Melenau en Grècia, va ser vençut per l'extrema bellesa de la reina i s'emportà aquella Helena, per la qual encara totes les nacions parlen amb dolor de la miserable i cruel destrucció de Troia.

JOAN ROÍS DE CORELLA, *Obra profana* (Adaptació)

Totes les cultures han intentat donar explicació a qüestions que les preocupaven i no comprenien, com ara l'origen de l'univers i dels éssers humans, els fenòmens de la naturalesa... Els relats que tracten d'aclarir aquestes qüestions relacionant-les amb les creences religioses de la cultura on naixen s'anomenen **mites** o **narracions mitològiques**.

Les narracions mitològiques presenten una sèrie de trets que permeten diferenciar-les d'altres tipus de relats com els contes o les llegendes.

- Els **personatges principals** dels relats mitològics són **déus** o **herois** extraordinaris. També és freqüent l'aparició de gegants i d'éssers o animals fabulosos, com ara els ciclops, l'esfinx, els trols, els dracs...
- Les accions se situen en un **temps molt remot**, en què els éssers humans no existien o bé convivien de manera natural amb els déus, els herois i la resta d'éssers mitològics.
- En la **resolució dels conflictes** que s'hi plantegen, sempre intervenen la divinitat o altres **forces i poders sobrenaturals**.

Cada cultura té els seus propis mites. El conjunt de tots els relats mitològics d'una mateixa cultura constitueix la seua **mitologia**. Així doncs, podem parlar de mitologia grega, escandinava, egípcia, hindú, ameríndia...

Els mites que més han influït en la nostra literatura procedeixen de la mitologia clàssica, que inclou tant la mitologia grega com la romana.

SABER MÉS

Joan Roís de Corella (Gandia, 1435-València, 1497) és un dels escriptors valencians més importants de la segona meitat del segle XV, tant en vers com en prosa.

La seua obra és molt extensa i variada i tracta tant temes religiosos com profans.

Les narracions mitològiques de Joan Roís de Corella, recollides en l'antologia *Obra profana*, estan influenciades per les *Metamorfosis* del poeta llatí Ovidi.

2 Els tòpics literaris

Una altra de les herències de la literatura clàssica grecolatina són els tòpics literaris. Un **tòpic literari** és un tema o motiu que, amb un esquema més o menys fix, es repeteix en l'obra de diversos autors d'èpoques diferents. La major part dels tòpics literaris s'identifiquen amb una expressió llatina. A continuació et presentem alguns dels més freqüents:

- ▶ **Locus amoenus.** Consisteix a idealitzar la naturalesa. Relacionat amb aquest tòpic hi ha també el **beatus ille**, que exalta la vida al camp enfront de la vida a la ciutat.
- ▶ **Tempus fugit.** Aquest tòpic posa l'atenció en el pas del temps i la brevetat de la vida. Un altre tòpic relacionat amb aquesta idea de la fugacitat del temps és el **carpe diem**, que aconsella aprofitar cada moment.
- ▶ **Ubi sunt?** El significat literal d'aquest tòpic és «on estan?» i s'usa per a referir-se a persones i béns que han desaparegut amb el temps i evidenciar així la poca perdurabilitat i importància de les coses terrenals.
- ▶ **Captatio benevolentiae.** S'usa al principi dels escrits per a captar la bona voluntat del lector demanant-li disculpes pels possibles errors comesos, presentant-se com una persona humil o digna de compassió...

ACTIVITATS

1 Completa. Què saps sobre els mites?

Els mites són ... que intenten explicar qüestions, com ara ..., relacionant-les amb les ... del poble que els crea.

Els protagonistes dels mites solen ser ..., les accions se situen en un temps ... i els conflictes que s'hi narren se solucionen gràcies a ...

2 Digues si les afirmacions següents són vertaderes (V) o falses (F).

- ☐ a. Totes les cultures comparteixen els mateixos mites.
- ☐ b. La mitologia és el conjunt de tots els relats mitològics d'una mateixa cultura.
- ☐ c. La mitologia que més ha influït en la nostra literatura és la mitologia escandinava.

3 Tria el tòpic literari que utilitzaries en cada cas.

- Per a demostrar a algú que l'èxit i la fama no solen durar massa. ▶ *Locus amoenus* / *Ubi sunt?*
- Per a guanyar-te la simpatia de la gent abans de fer un discurs. ▶ *Tempus fugit* / *Captatio benevolentiae*
- Per a animar un amic a fer una cosa que vol fer però no s'hi atreveix. ▶ *Carpe diem* / *Locus amoenus*
- Per a convèncer algú que se'n vaja a viure al camp. ▶ *Captatio benevolentiae* / *Beatus ille*

4 Torna a llegir el fragment «El judici de Paris» i respon.

- Quins personatges intervenen en aquest mite? Quins són déus? I humans?
- Quin fet creus que intenta explicar el mite?
- Per què Paris decideix finalment donar la poma a Venus? Esbrina de què és deessa Venus i relaciona-ho amb el final del text.

Les Serps Emplomallades

Al principi dels temps, quan només hi havia cel i aigua i encara no existien la lluna ni el sol, la terra ni l'arbre, l'estrella ni l'ocell, la bèstia ni l'home... els poderosos del cel decidiren crear el món.

Els poderosos del cel flotaven sobre les aigües, il·luminats per una llum difusa que brollava dels seus cossos coberts de plomes blaves i verdes, enmig d'un gran silenci. S'anomenaven Serps Emplomallades.

–Que s'òbriguen les aigües!

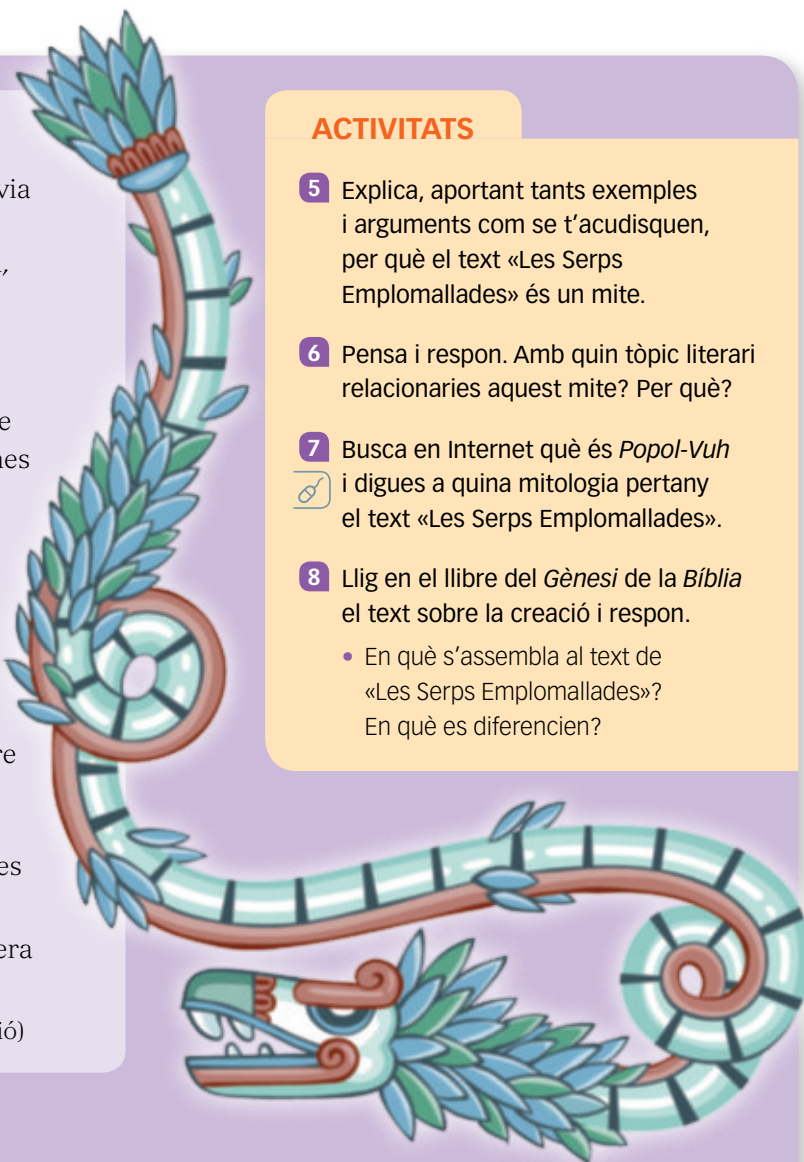
–Que es faça la llum!

–Que aparega la terra! –van dir.

Aleshores se separaren les aigües i aparegueren les grans muntanyes i, entre aquestes, les valls i, enmig de les valls, l'herba. Van córrer els rius i rodaren les pedres, s'obriren cavernes, sorgiren arbres que es convertiren en boscos...

Els poderosos miraren al seu voltant: tot era nou i resplendent!

Popol-Vuh (Adaptació)

ACTIVITATS

- 5 Explica, aportant tants exemples i arguments com se t'acudisquen, per què el text «Les Serps Emplomallades» és un mite.
- 6 Pensa i respon. Amb quin tòpic literari relacionaries aquest mite? Per què?
- 7 Busca en Internet què és *Popol-Vuh* i digues a quina mitologia pertany el text «Les Serps Emplomallades».
- 8 Llig en el llibre del *Gènesi* de la *Bíblia* el text sobre la creació i respon.
 - En què s'assembla al text de «Les Serps Emplomallades»? En què es diferencien?

➔ SABER FER

Identificar tòpics literaris en altres disciplines artístiques

El recurs als tòpics literaris no és exclusiu de la literatura. Al llarg de la història, nombrosos artistes de diverses disciplines (música, pintura, cinema...) han utilitzat algun tòpic literari clàssic com a punt de partida o com a tema principal d'alguna de les seues obres. Per a identificar un tòpic literari en qualsevol obra només cal fixar-se en la idea que hi predomina. Intenta-ho!

- 1 Busca informació en Internet sobre aquestes obres i digues en quin tòpic literari es basa cada una.

El club dels poetes morts,
pel·lícula de Peter Weir.

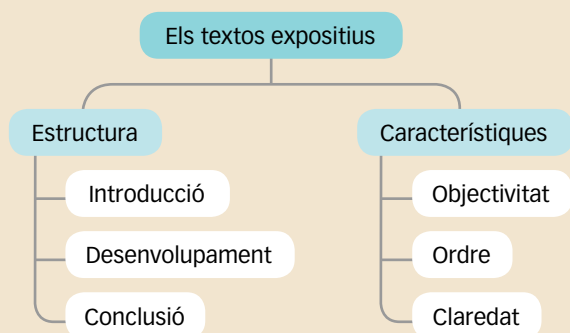

«La dona vestigi»,
cançó d'Els Amics de les Arts.

Arearea,
pintura de Paul Gauguin.

COMUNICACIÓ. L'exposició: trets generals

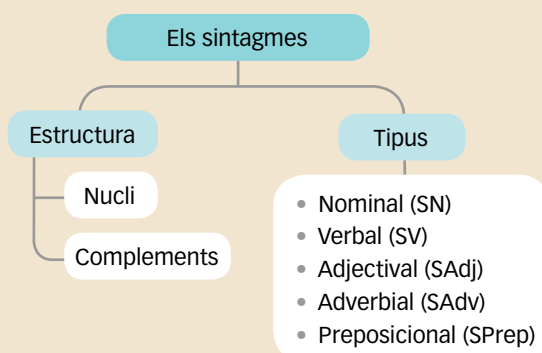

L'exposició consisteix a donar informació de manera clara, ordenada i objectiva sobre un tema determinat.

Els textos expositius solen estructurar-se en tres parts: introducció (s'hi presenta el tema), desenvolupament (s'hi exposa la informació) i conclusió (s'hi recullen les idees principals).

Lingüísticament, hi predominen les oracions amb estructura subjecte + verb + complements, els verbs en tercera persona de l'indicatiu i els connectors explicatius, temporals, d'ordre o de conseqüència (*és a dir, abans que, finalment, per tant...*).

GRAMÀTICA. Els components de l'oració. Els sintagmes

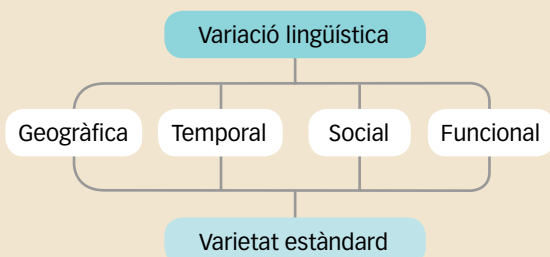

Els sintagmes són grups de paraules més menuts que l'oració que funcionen com una unitat dins d'aquesta.

Els sintagmes s'organitzen al voltant d'una paraula que fa de nucli i que pot anar acompanyada o no de complements.

Segons la categoria gramatical a què pertany el nucli, els sintagmes poden ser nominals, verbals, adjectivals i adverbials, o preposicionals, si van introduïts per una preposició.

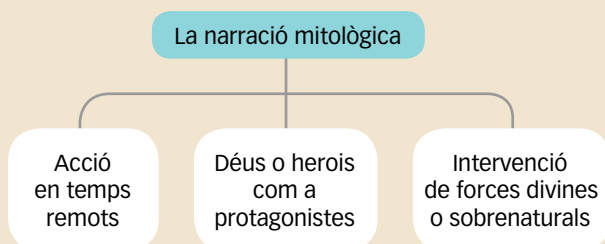
LLENGUA EN ÚS. La variació lingüística. L'estàndard

La variació lingüística fa referència a les distintes formes que pot presentar una mateixa llengua quan està en ús. La variació pot ser geogràfica (segons el lloc de procedència del parlant), temporal (segons l'època o l'edat), social (segons el grup social o professió) o funcional (segons el context comunicatiu).

L'estàndard és una varietat de llengua, comuna a tots els parlants, que tendeix a superar les diferències originades per la variació lingüística.

LITERATURA. La narració mitològica. Els tòpics literaris

Les narracions mitològiques intenten explicar qüestions universals relacionant-les amb les creences religioses dels pobles que les creen. Es caracteritzen per situar l'acció en temps remots, tindre com a protagonistes déus o herois i resoldre els conflictes gràcies a forces divines o sobrenaturals.

Els tòpics literaris són temes o motius que s'han repetit més o menys de la mateixa forma en l'obra de diversos autors d'èpoques diferents.

NIVELL I

COMUNICACIÓ

- 1 Indica quin d'aquests fragments pertany a un text expositiu.

a.

La margarida és una flor de jardí preciosa. N'hi ha de diversos colors però, sens dubte, la més bonica és la de pètals blancs.

b.

La margarida és una flor de jardí que té un botó groc al centre i una corona de pètals blancs, grocs o morats al voltant.

LÈXIC

- 2 Completa cada oració amb la paraula derivada per prefixació.

- Has de ... l'ordinador. ► connectar / reiniciar
- Escriu el ... en negreta. ► substantiu / subtítol
- Pau té una lletra ... ► il·legible / regular
- No va ... el problema. ► presentar / preveure
- Viu al costat del ... ► poliesportiu / restaurant

- 3 Subratlla el prefix de cada paraula derivada del color que corresponga segons el significat.

— Negació — Posició
— Temps — Quantitat

- infeliç
- triatleta
- postdata
- subsòl
- preescolar
- intramurs
- multicultural
- desfer

GRAMÀTICA

- 4 Digues quin tipus de sintagma és cada títol.

- 5 Converteix un dels títols anteriors en un sintagma verbal.

ORTOGRAFIA

- 6 Ratlla la paraula de cada sèrie en què la grafia destacada no representa el mateix so.

cent
pall**ass**o
rosa

esc**al**a
pisc**in**a
pa**qu**et

g**o**ta
pijama
pà**g**ina

- 7 Ordena els cognoms d'aquesta llista seguint l'ordre alfabètic.

Garcia	Bataller	Ferri
Marí	Sanç	Cervera
Bellver	Roca	Martí
Giner	Llopis	Linuesa

LLENGUA EN ÚS

- 8 Escriu el tipus de varietat a què fa referència cada afirmació.

- Està relacionada amb el lloc d'on és el parlant. ► ...
- És comuna a tots els parlants de la llengua. ► ...
- Depén de la situació en què es produeix la comunicació. ► ...
- Cada professió n'utilitza una de diferent. ► ...

LITERATURA

- 9 Corregeix les tres errades sobre els mites que hi ha en el text següent.

Els mites són poemes que intenten explicar qüestions, com ara l'origen de l'univers o els fenòmens de la naturalesa, relacionant-les amb les llegendes del poble que els crea.

En la resolució dels conflictes, protagonitzats per grans senyors, solen intervindre forces divines i sobrenaturals.

- 10 Digues quin tòpic literari hi ha en aquests versos de l'«Oda I, 11» d'Horaci.

Mentre parlem, fugim l'apreciat temps.
Aprofita el dia i no confies gens en el demà.

NIVELL II

COMUNICACIÓ

- 1 Digues si les afirmacions següents sobre els textos expositius són vertaderes (V) o falses (F).
- ☐ a. Els textos expositius han de ser clars, ordenats i donar una informació objectiva.
 - ☐ b. La part més extensa dels textos expositius és la presentació.
 - ☐ c. En els textos expositius predominen els verbs en primera persona.
 - ☐ d. Els connectors més habituals en els textos expositius són els explicatius, els temporals, els d'ordre i els de conseqüència.

LÈXIC

- 2 Copia les paraules derivades per prefixació del text.

Un bon principi

El nostre equip d'hoquei ha fet enguany una pretemporada increïble. Ha guanyat el torneig intercomarcal d'estiu! Ara veurem si també sobrepassa els rivals durant el campionat oficial. Tant de bo!

- 3 Encercla el prefix i explica el significat de cada paraula a partir del significat d'aquest.

- destapar
- reviure
- antiboira
- imparcial
- precuinat
- sotabarba

GRAMÀTICA

- 4 Escriu una oració a partir d'aquesta imatge que continga almenys un sintagma de cada tipus: nominal, verbal, adjectival, adverbial i preposicional.

ORTOGRAFIA

- 5 Escriu una grafia que complisca el que es diu en cada afirmació. Després, posa paraules d'exemple que ho demostrin.
- a. El seu so en síl·laba tònica pot ser obert o tancat. ► ...
 - b. Representa sempre el mateix so. ► ...
 - c. Representa sons diferents segons la vocal que la segueix. ► ...
 - d. És un dígraf el so del qual es pot representar amb altres grafies. ► ...

- 6 Ordena alfabèticament.

Els dies de la setmana

Els mesos de l'any

LLENGUA EN ÚS

- 7 Completa el text següent sobre la variació lingüística.

Hi ha quatre tipus de variació lingüística:

- La variació temporal, que depèn de ...
- La variació ..., que és determinada pel lloc de procedència del parlant.
- La variació ..., que està condicionada pel grup social o la professió del parlant.
- La variació funcional, que depèn de ...

- 8 Explica què és l'estàndard i digues en quines situacions comunicatives se sol usar.

LITERATURA

- 9 Digues quin dels dos arguments pertany a un mite i explica per què.

ARGUMENT 1

Un presoner aconsegueix amb enginy donar mort a un drac que atemoria la ciutat de València.

ARGUMENT 2

El déu dels inferns, Hades, rapta Persèfone i se l'emporta a viure amb ell. Persèfone només pot tornar a la terra a la primavera i a l'estiu per concessió de Zeus, el déu suprem.

- 10 Tria un d'aquests tòpics literaris i explica'l.

- *Locus amoenus*
- *Captatio benevolentiae*

L'origen de l'univers

La teoria més coneguda sobre l'origen de l'univers se centra en un cataclisme¹ còsmic incomparable en la història: el Big Bang. Aquesta teoria va sorgir de l'observació de l'allunyament a gran velocitat d'altres galàxies respecte de la nostra en totes direccions, com si hagueren estat repel·lides² per una antiga força explosiva. [...]

Els defensors del Big Bang suggereixen que fa uns 10.000 o 20.000 milions d'anys, una ona expansiva massiva³ va permetre que tota l'energia i la matèria conegudes de l'univers (fins i tot l'espai i el temps) sorgiren a partir d'algun tipus d'energia desconegut.

La teoria manté que, un instant després del Big Bang, l'univers es va expandir a una velocitat incomprensible des del seu origen de la mida d'un còdol⁴ fins a un abast astronòmic⁵. L'expansió aparentment ha continuat, però molt més a poc a poc, durant els següents milers de milions d'anys.

Els científics no poden saber amb exactitud la manera en què l'univers va evolucionar després del Big Bang. Molts creuen que, a mesura que transcorria el temps i la matèria es refredava, van començar a formar-se tipus d'àtoms més diversos i que aquests, finalment, es van condensar en les estrelles i galàxies del nostre univers present.

La teoria del Big Bang deixa moltes preguntes importants sense resposta. Una d'aquestes és la causa original del mateix Big Bang. S'han proposat moltes respostes per a abordar aquesta pregunta fonamental, però cap ha sigut provada; encara més, una prova adequada d'aquestes suposaria un repte⁶ formidable.

www.nationalgeographic.es/ciencia/espacio/origen-universo
(Adaptació)

Valquíria

f MIT, LIT i MÚS

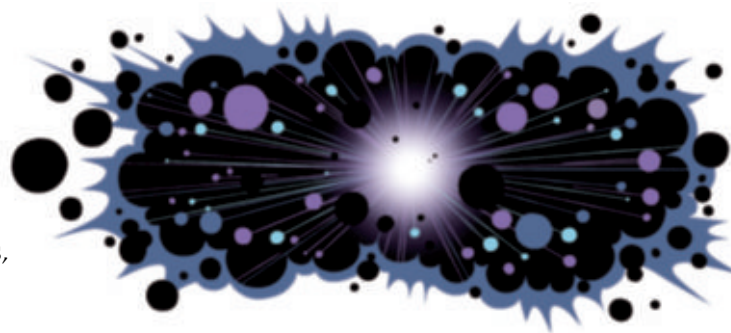
Cadascuna de les deesses de la mitologia escandinava, verges guerreres, al servei del seu pare Odin¹, que acompanyen els combatents a la batalla i després de la mort els menen² al Valhalla³.

www.enciclopedia.cat

¹ **Odin**: déu principal de la mitologia nòrdica.

² **Menen**: porten, condueixen.

³ **Valhalla**: casa d'Odin, lloc on van els herois caiguts en combat.

ACTIVITATS

- 1 Assenyala on comença i on acaba cada part i resumeix què s'explica en cada una.

INTRODUCCIÓ ► ...

DESENVOLUPAMENT ► ...

CONCLUSIÓ ► ...

- 2 Localitza en el text exemples dels trets lingüístics generals dels textos expositius.

- 3 Pensa i respon. Quines informacions destacaries en negreta? Per què?

¹ **Cataclisme**: catàstrofe, desastre molt gran.

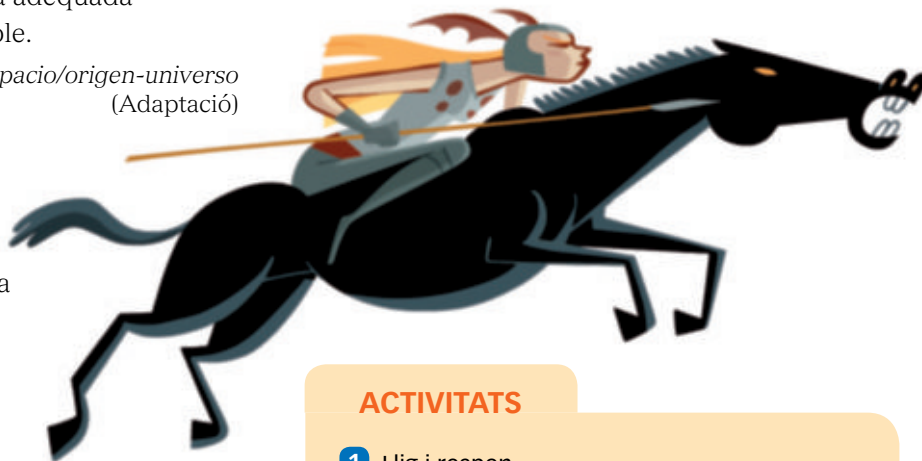
² **Repel·lides**: apartades, allunyades les unes de les altres.

³ **Massiva**: que té molta massa concentrada.

⁴ **Còdol**: tros de pedra arredonit per l'acció de l'aigua que mesura entre 64 i 256 mm de grandària.

⁵ **Abast astronòmic**: distància, dimensions molt grans.

⁶ **Repte**: objectiu difícil que algú es planteja com un desafiament.

ACTIVITATS

- 1 Llig i respon.

- Quin tipus de text expositiu és? Sobre què tracta?
- Què indica la informació en negreta?

La creació del món

Els cels i la terra eren una sola cosa i tot era caos¹. L'univers era com un enorme ou negre, que portava en el seu interior P'an-Ku. Després de 18.000 anys, P'an-Ku es va despertar d'un llarg somni. Es va sentir acalorat, per això va empunyar una destrat enorme i amb aquesta va obrir l'ou. La llum, la part clara, va ascendir i va formar els cels; la matèria freda i tèrbola² va quedar baix per formar la terra. P'an-Ku es va quedar enmig, amb el cap tocant el cel i els peus sobre la terra. La terra i el cel van començar a créixer a raó de deu peus³ al dia, i P'an-Ku va créixer amb ells. Després de 18.000 anys més, el cel era més gran i la terra més gruixuda; P'an-Ku es va quedar entre els dos, com un pilar gegantesc, per impedir que tornaren a estar units.

P'an-Ku va morir i diferents parts del seu organisme es van transformar en elements del nostre món. El seu alé⁴ es va transformar en el vent i els núvols, la seua veu es va convertir en el tro. Del seu cos, un ull es va transformar en el sol i l'altre en la lluna. El seu cos i els seus membres es van convertir en cinc grans muntanyes i de la seua sang es va formar l'aigua. Les seues venes es van convertir en camins de llarga extensió i els seus músculs, en fèrtils camps. Els interminables estels del cel van aparèixer dels seus cabells i la seua barba, i les flors i els arbres es van formar a partir de la seua pell i del fi borrisol⁵ del seu cos. La seua medul·la es va transformar en jade⁶ i en perles. La suor li va fluir com la generosa pluja i la dolça rosada que alimenta totes les coses vives de la terra.

MITE XINÉS

¹ **Caos:** desordre i confusió.

² **Tèrbola:** que no és transparent o neta.

³ **Peus:** unitat de mesura corresponent a la llargària normal d'un peu humà.

⁴ **Alé:** aire que es trau quan es respira.

⁵ **Borrisol:** pèl suau i curt.

⁶ **Jade:** mineral molt dur de color verd o blanquinós amb què es fan joies.

L'inici de tot

Va ser l'estiu de 1994, ara fa més de sis anys, quan vaig sentir parlar per primera vegada de l'afusellament de Rafael Sánchez Mazas. Tres coses acabaven de passar-me en aquells dies: la primera és que el meu pare havia mort; la segona és que la meua dona m'havia abandonat; la tercera és que jo havia abandonat la meua carrera d'escriptor. Mentisc. La veritat és que, d'aquestes tres coses, les dues primeres són exactes, exactíssimes; però no gens la tercera.

En realitat, la meua carrera d'escriptor no havia acabat d'arrancar mai, així és que difícilment podia abandonar-la.

JAVIER CERCAS, *Soldados de Salamina* (Adaptació)

ACTIVITATS

- 1 Explica en què s'assemblen i en què es diferencien aquest text i el de «L'origen de l'univers».
- 2 Llig «La creació del món» i respon.
 - Qui és el responsable de la creació segons el mite? Quins trets sobrenaturals el caracteritzen?
 - A partir de què es formen el cel i la terra segons aquest mite? I la resta d'elements del món?

ACTIVITATS

- 1 Digues quin d'aquests tòpics literaris s'utilitza en el fragment «L'inici de tot» i explica en què consisteix.
 - *Carpe diem*
 - *Captatio benevolentiae*
 - *Ubi sunt?*

«El naixement de Venus»

«El naixement de Venus» és un quadre realitzat en tremp¹ sobre tela pel pintor Sandro Botticelli en 1485. Es tracta d'una obra pictòrica² representativa del Renaixement italià, concretament del període del *Quattrocento*³.

Com indica el seu títol, el quadre representa el naixement mitològic de la deessa Venus. Nascuda de l'espuma del mar després que Cronos hi llançara els testicles d'Urà, Zèfir la va col·locar sobre una petxina i la va conduir fins a l'illa de Citera, on les Hores es van encarregar de la seua educació. Fidel al relat mitològic, el pintor representa els vents Aura i Zèfir que, bufant, impulsen la deessa cap a la vora, on l'espera Flora per cobrir-la amb el seu mantell⁴.

La figura de Venus, la postura de la qual s'inspira en les Venus púdiques⁵, mostra l'ideal de bellesa femení de l'època, amb una pell blanca i una llarguíssima cabellera pèl-roja que es mou per efecte del vent.

Amb aquesta obra podem observar l'interés renovat que sorgeix en la Itàlia del Renaixement per la mitologia, no ja com a expressió d'una religiositat o de creences vives, sinó com a mostra d'erudició⁶ i coneixement, així com de revaloració de la cultura grecollatina.

<http://blogarteehistoria.blogspot.com.es/2014/03/comentario-de-el-nacimiento-de-venus.html> (Adaptació)

¹ **Tremp:** tècnica de pintura que usa l'aigua per a diluir el color.

² **Pictòrica:** relacionada amb l'art de la pintura.

³ **Quattrocento:** període de l'art italià corresponent al segle XV.

⁴ **Mantell:** capa molt gran que s'agafa al cap o als muscles i que arriba fins als peus.

⁵ **Venus púdiques:** escultures de Venus que es tapen les parts nues com si tingueren vergonya.

⁶ **Erudició:** gran quantitat de coneixements que té una persona sobre una matèria o sobre una ciència.

ACTIVITATS

- 1 Digues per què «El naixement de Venus» és un text expositiu.
- 2 Indica si les informacions següents es troben en la introducció, el desenvolupament o la conclusió del text.
 - a. Venus representa l'ideal de bellesa femení de l'època.
 - b. L'obra mostra l'interés renovat de la Itàlia del Renaixement per la mitologia.
 - c. Es tracta d'un quadre representatiu del *Quattrocento* pintat per Sandro Botticelli en 1485.
- 3 Respon. Quines característiques lingüístiques generals dels textos expositius pots trobar en «El naixement de Venus»? Posa un exemple de cada una.
- 4 Localitza en el text un sintagma de cada tipus.
 - SN ► ...
 - SV ► ...
 - SAdj ► ...
 - SPrep ► ...
- 5 Explica quin significat aporta el prefix *re-* en la paraula *revaloració*.
- 6 Forma una paraula derivada per prefixació en cada cas.
 - cobrir
 - púdiques
 - coneixement
- 7 Tria la paraula que compleix les condicions següents.
 - Conté tres dígrafs. ► expressió / llarguíssima
 - Té una lletra que representa dos sons diferents. ► educació / pictòrica
- 8 Respon. En quina varietat lingüística està escrit el text? Què caracteritza aquesta varietat?
- 9 Localitza el fragment on s'explica el mite del naixement de Venus i identifica-hi les característiques pròpies de les narracions mitològiques.